

OMSORGSFÖRVALTNINGENS VERKSAMHETSHANDBOK

Fastställt av
Förvaltningschef

Dokumentansvarig
Annika Lindqvist

Datum
2013-09-26

Diariennr.

Sid.
1 (5)

Avvikelsehantering enligt Hälso- och sjukvårdslagen (HSL) avseende Läkemedel/Specifik omvårdnad, Fall och Medicintekniska produkter

Vård- och omsorgspersonal som observerat en händelse som upplevs som en risk (tillbud) eller har lett till skada eller obehag för patient inom särskilt boende/boende med särskild service eller hemsjukvård ska efter vidtagna åtgärder anmäla detta.

Personal som upptäcker en HSL-avvikelse ska snarast kontakta tjänstgörande sjuksköterska.

OBS! När patient blivit utsatt för risk eller skada i samband med läkemedelshantering, behandling, fall eller i användandet av medicinteknisk produkt ska sjuksköterska omedelbart kontaktas för bedömning av vilka åtgärder som ska vidtas för patienten samt dokumentera i omvårdnadsjournal. Informera ansvarig enhetschef.

Vård- och omsorgspersonal som upptäcker eller varit med om en händelse där en patient kommit till skada fyller i avsedd avvikelseblankett (ej medicintekniska produkter) och dokumenterar vad som hänt och vilka åtgärder som har vidtagits samt undertecknar med sitt namn.

Blanketter

Läkemedel och specifik omvårdnad - Vård/omsorgspersonal kontaktar tjänstgörande sjuksköterska som utreder händelsen, gör en bedömning och vidtar åtgärder samt gör en klassificering av allvarlighetsgrad. Ifylld blankett skickas till PAS (patientansvarig sjuksköterska).

Fall – Vård/omsorgspersonal kontaktar tjänstgörande sjuksköterska som utreder händelsen och gör en bedömning och vidtar åtgärder samt gör en klassificering av allvarlighetsgrad. Ifylld avvikelseblanketten skickas till PAS.

Medicintekniska produkter

Kontakta tjänstgörande arbetsterapeut/sjukgymnast/sjuksköterska som gör en bedömning och vidtar åtgärder samt gör en klassificering av allvarlighetsgrad. Arbetsterapeut/sjukgymnast/sjuksköterska ansvarar för att rutiner för hjälpmedelshanteringen följs.

Medicinskt ansvarig sjuksköterskas (MAS) ansvar

- MAS/MAR ska granska alla avvikelserapporter med klassificering 2 och 3 inom en vecka efter att ha fått dessa för kännedom
- MAS/MAR gör en risk- och händelseanalys efter sin bedömning
- MAS/MAR avgör om avvikelsen ska anmälas vidare till Socialstyrelsen enligt Lex Maria
- MAS/MAR redovisar till respektive nämnd två gånger per år

Sjuksköterskans ansvar

Sjuksköterskan som tjänstgör då avvikelsen inträffar, har följande ansvar:

- Det medicinska omhändertagandet av vårdtagaren
- Att patienten och/eller närstående får information om händelsen, om inte i det enskilda fallet bedöms som onödigt eller olämpligt.
- Att händelsen, åtgärder och klassifikation/risknivå, samt information till patienten/närstående dokumenteras i omvårdnadsjournalen under aktuellt arbetspass.
- PAS ansvarar för att avvikelsen registreras i avvikelsemodulen och att bevakning skickas till MAS (Medicinsk Ansvarig Sjuksköterska) för risknivå 2-3 och enhetschef SoL/LSS om avvikelsen berör personal på deras enhet.
- MAS kontaktas snarast möjligt vid risknivå 3.

Arbetsterapeutens och sjukgymnastens ansvar

- Att händelsen, åtgärder och klassifikation/risknivå, samt information till vårdtagare/närstående dokumenteras i omvårdnadsjournalen under aktuellt arbetspass.
- Att vårdtagaren och/eller närstående får information om händelsen, om detta inte i det enskilda fallet bedöms som onödigt eller olämpligt.
- Avvikelsen registreras i avvikelsemodulen och bevakning skickas till MAS för risknivå 2-3 och till enhetschef SoL/LSS om avvikelsen berör personal på deras enhet.
- MAS kontaktas snarast möjligt vid riskklass 3.

Enhetschefens ansvar

- Ansvarig chef kompletterar avvikelserapporten i avvikelsemodulen. Det ska framgå vilka åtgärder som vidtagits.
- Att avvikelser som sker på arbetsplatsen tas upp och diskuteras på varje arbetsplatsträff. Chefen ska sätta in åtgärder för att ta bort risken för att liknande händelser ska uppstå i framtiden.
- Att personal som är berörd får det stöd och den hjälp som behövs.

Riskbedömning av avvikande händelser enligt HSL

Riskbedömning av avvikande händelser ska göras av tjänstgörande sjuksköterska/arbetsterapeut/sjukgymnast i samband med att denna får vetskap om händelsen. Detta kan göras på plats hos patienten eller efter information av personal. Händelsen samt riskbedömningen dokumenteras i hälso- och sjukvårdsjournalen före avslutat arbetspass av tjänstgörande sjuksköterska/arbetsterapeut/sjukgymnast. Då händelsen klassificerats som risknivå 3 ska MAS/MAR kontaktas omedelbart.

Till hjälp för att bedöma/klassificera medicinska avvikelser används beslutsmatris (fig. 1). Legitimerad personal bedömer händelsens allvarlighetsrisk/-grad och sannolikheten för att händelsen kan upprepas (se fig. 2 och 3).

Figur 1. Riskmatris

Sannolikhet för upprepning	Allvarlighetsgrad			
	Katastrofal	Betydande	Måttlig	Mindre
Mycket stor	3	3	2	1
Stor	3	2	1	1
Liten	3	2	1	1
Mycket liten	3	2	1	1

Figur 2. Allvarlighetsgrad och konsekvens

Allvarlighetsrisk/-grad	Konsekvens (exempel)
Mindre	Obehag eller obetydlig skada som kan åtgärdas av sköterska
Måttlig	Skada som åtgärdas av sjuksköterska eller läkare i öppenvården
Betydande	Skada som kräver vård på annan nivå till exempel sjukhuset
Katastrofal	Skada kräver sjukhusvård mer än 24 timmar eller orsakar att brukaren avlider

Figur 3. Sannolikhet för inträffade

Sannolikhet för upprepning	Konsekvens
Mycket liten	Kan inträffa 1 gång/år
Liten	Kan inträffa varje månad
Stor	Kan inträffa varje vecka
Mycket stor	Kan inträffa dagligen

Fallavvikelse

- Alla fall ska rapporteras till tjänstgörande sjuksköterska som gör en bedömning av patienten och dokumenterar händelsen i omvårdnadsjournalen.
- Ifylld fallrapport skickas till PAS som registrerar i avvikelsemodulen.
- Fallrapporter ska diskuteras på omvårdnadsmöten på särskilda boenden och på hemteamsträffar i hemtjänsten. På mötet ska arbetsterapeut, sjukgymnast, sjuksköterska samt omsorgspersonal närvara. Chefen ansvarar för att mötet verkställs.
- Alla fall som klassificerats 2 eller 3 ska anmälas till MAS.

Avvikelse med medicintekniska produkter

Medicintekniska produkter för diagnos, behandling och rehabilitering används på alla nivåer i hälso- och sjukvården. Dessa delas in i 3 olika grupper. Sjuksköterskorna ansvarar för Grupp 1 och arbetsterapeuterna och sjukgymnasterna för grupp 2.

Avvikelse och tillbud gällande medicintekniska produkter förekommer och kan ha många olika orsaker:

- Fel ändamål
- Felaktig montering
- Handhavandefel
- Produktfel
- Normalt slitage
- Trasigt hjälpmedel användes
- Hjälpmedel ej förskrivet på patienten

De produkter som varit inblandade i ett tillbud ska tillsammans med förpackningar och bruksanvisningar tas tillvara för att möjliggöra utredning. Anmälan görs av ansvarig arbetsterapeut/sjukgymnast/sjuksköterska till leverantören.

Allvarliga händelser med medicintekniska produkter anmäls till MAR och vidare till Socialstyrelsen och Läkemedelsverket (Lex Maria)

Försök till självmord/ självmord är en avvikelse

Då en omsorgstagare/patient har begått självmord eller gjort försök till självmord som misstänks ha orsakats av felmedicinering, felbehandling eller fel diagnostik ska detta anmälas som en avvikelse i vården. Detta ska alltid anmälas vidare till Socialstyrelsen av MAS. Självmord klassificeras alltid som allvarlighetsgrad 3.

Rutiner för avvikelser i vårdkedjan

Avvikelse från länssjukhuset eller primärvården som är riktad mot kommunen

Avvikelse från annan huvudman, länssjukhuset/primärvård, skickas till MAS i kommunen som utreder händelsen enligt fastlagda rutiner. Efter utredning och

vidtagna åtgärder återkopplas ärendet till anmälaren.

Avvikelse från kommunen som är riktad mot länssjukhuset eller primärvården

Legitimerad personal skriver avvikelsen i Cosmic Link ”LISA” och som sedan skickas till närmaste chef i kommunen. Avvikelsen skickas sedan vidare till avdelningschefen på sjukhuset eller till verksamhetschef på Hälsocentralen. En kopia skickas till MAS i kommunen. Avdelningschef eller verksamhetschef utreder ärendet och återrapporerar till MAS om vidtagna eller planerade åtgärder.

Blankett- Avvikelse rapport Informationsöverföring och samordnad vård- och omsorgsplanering. Viktigt att uppge till vem svaret ska skickas på blanketten.

Anmälan enligt Lex Maria

Efter analys och riskbedömning av avvikelsen avgör MAS om ärendet ska anmälas vidare till Socialstyrelsen för granskning och beslut till åtgärder. Socialstyrelsens tillsynsenhet i regionen ska ha fått in anmälan inom två månader från det att avvikelsen har inträffat. MAS i kommunen gör anmälan till Socialstyrelsen.

- Vid anmälan enligt Lex Maria ska MAS meddela verksamhetschefen samt ansvarig områdeschef/enhetschef.
- MAS informerar berörd personal tillsammans med deras närmaste chef.
- Verksamhetschef/enhetschef ansvarar för att omsorgstagaren och anhöriga underrättas om Lex Maria-anmälan.
- MAS begär yttrande och dokumentation kring händelsen som skickas till Socialstyrelsen. Socialstyrelsen granskar händelsen och fattar beslut om de åtgärder som ska göras i verksamheten.
- Vårdgivaren (nämnden), verksamhetschef HSL, verksamhetschef och berörd personal informeras om Socialstyrelsens beslut.

Referenser:

Hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) och Tandvårdslagen(1985:125)

Socialstyrelsens föreskrifter om ledningssystem (SOSFS 2005:12)

Patientsäkerhetslagen (2010:659)

Socialstyrelsens föreskrifter om användning av medicinsktekniska produkter i hälso- och sjukvården (SOSFS 2008:1)